OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

HE 68/2023 vp: HE eduskunnalle laeiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 2 ja 9 d §:n ja puoluelain 8 ja 8 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan sivistysvaliokunta 25.10.2023

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Osaamismerkit

Tausta

- Taustalla Jatkuvan oppimisen uudistus -hanke, jonka loppuraportissa asetettiin tavoitteeksi laatia Opetushallituksen määräämä aikuisten perustaitojen kansallinen osaamismerkkijärjestelmä.
- Valtakunnalliseen opinto- ja tutkintorekisteriin (Koski-tietovaranto) on voinut tallentaa vapaassa sivistystyössä hankittua osaamista 1.8.2021 alkaen.
- Koska Koski-tietovaranto ja ePerusteet ovat jo käytössä vapaan sivistystyön koulutustietojen tallentamisessa, olisi tarkoituksenmukaista käyttää samoja työkaluja kansallisten osaamismerkkien hallinnoimiseen.

Keskeiset ehdotukset

- Esityksellä rakennettaisiin vapaaseen sivistystyöhön ensimmäinen kansallinen Opetushallituksen työkaluihin, ePerusteet-palveluun ja Koski-tietovarantoon, pohjautuva osaamismerkkikokonaisuus aikuisten työelämässä tarvittaville perustaidoille.
    - Olemassa on myös kaupallisia osaamismerkkijärjestelmiä, joita ei ole mahdollista hyödyntää tähän tarkoitukseen.
- Esitys: Säädetään VST-laissa (6 c §) osaamismerkeistä ja niiden arvioinnista. Opetushallitus määräisi osaamismerkkien sisällön ja osaamistavoitteet.
- Esitys: Säädetään opinto- ja tutkintorekisterilaissa (9 d §) VST:n oppilaitosten ylläpitäjille mahdollisuus tallentaa Koskeen tiedot osaamismerkeistä.
    - Tallentaminen edellyttäisi: 1) oppilaitos on päättänyt tarjota merkkien suorittamista, 2) osaamismerkki on suoritettu hyväksytysti, 3) merkin suorittajan tahdonilmaisua = suostumus
    - Tietovarantoon tallennettaisiin osaamismerkin nimi, osaamismerkin suorittamispäivä ja osaamisen arviointi.

Pääasialliset vaikutukset

- Osaamismerkit helpottaisivat työssä ja muualla hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Erityisesti parannettaisiin aikuisten, joilla on matala koulutustaso, ja yhteiskunnassa syrjäytymisvaarassa olevien mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen ja näyttämiseen.
- Keskeinen aikuisten perustaitojen osaaminen saataisiin yhteneväisesti paremmin näkyviin, kun luodaan yhtenäiset raamit perustaitotasoiselle osaamiselle.
- Myös vapaan sivistystyön oppilaitosten aikuisten perustaitojen eteen tehty työ saataisiin paremmin näkyviin.
- Osaamismerkit eivät tule lisäämään merkittävästi oppilaitosten ylläpitäjien kustannuksia, koska nimenomaisesti osaamismerkkeihin tarvittava työpanos on vähäisempää suhteessa mahdollisuuteen viedä muu vapaassa sivistystyössä hankittu osaaminen Koskeen. Lisäksi osaamismerkkien tarjoaminen olisi oppilaitosten ylläpitäjille vapaaehtoista.
- Osaamismerkkien kehittämisen kustannukset voidaan kattaa opetus- ja kulttuuriministeriölle osoitetuista kehittämisvaroista, eikä muutoksilla ole valtiontaloudellisia vaikutuksia.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Opintokeskustyöryhmään pohjaavat ehdotukset

Tausta 1/2

- VST-lain 2 §:n mukaan opintokeskukset toimivat valtakunnallisina oppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä **yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa** elinikäisen oppimisen, hyvinvoinnin ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämiseksi.
- Valtaosaltaan koulutuksen *kanssajärjestäjät* ovat opintokeskuksen ylläpitäjän jäsenjärjestöjä ja näiden jäsenyhdistyksiä.
- Osa kanssajärjestäjistä on puoluerahoitusvalvonnan alaisia toimijoita.
- Monessa tapauksessa kanssajärjestäjä vastaa koulutuksen käytännön järjestelyistä, kuten tila- ja opettajakustannuksista. Opintokeskukset osallistuvat näihin kustannuksiin niin sanotun *koulutustuen* tai *opintokerhotuen* muodossa.
    - Koulutus- tai opintokerhotukea jaettiin vuonna 2022 opintokeskusten toimesta yhteensä 1366 kanssajärjestäjälle yhteensä noin 5 646 000 euroa.

Tausta 2/2

- Esityksen taustalla Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) huomiot liittyen puoluerahoituksen valvontaan ja kanssajärjestäjien saaman rahoituksen alkuperään.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän selvittämään opintokeskusten valtionosuusrahoitukseen liittyviä käytäntöjä sekä opintokeskusten keskimääräisen yksikköhinnan laskentaan vaikuttavia opintokeskusten käyttökustannuksiin hyväksyttäviä kustannuksia. Esitys pohjautuu työryhmän loppuraportin suosituksiin.
- Työryhmätyöhön kuuluneen opintokeskusten selvityksen mukaan opintokeskustoiminnan kustannuksista noin 61 % eli noin 16,8 miljoonaa euroa kertyy kanssajärjestäjien ilmoittamista koulutus- ja opintokerhotoiminnan kustannuksista. Työryhmän tekemän selvitystyön perusteella on mahdollista todeta, että opintokeskusten ja kanssajärjestäjien raportoimiin opintokeskusten valtionosuustoiminnan kustannuksiin todennäköisesti sisältyy VST-lain 13 §:n vastaisesti muulla valtion rahoituksella kuin VST-lain mukaisella valtion rahoituksella katettuja kustannuksia.

Keskeiset ehdotukset

- Esitys: Kirjataan VST-lakiin koulutus- ja opintokerhotuki (13 b §)
  - Asetuksenantovaltuus tuen maksamista (tosite) ja kirjanpitoa (puoluejärjestöt) koskien
  - Tarkastusoikeus niiden järjestöjen talouteen ja opintotoimintaan, jotka saaneet tukea (21 §)
- Esitys: Täsmennetään VST-lakiin valtionosuuksien yksikköhintalaskentaa: mitä järjestöille ja itsenäisille opintokerhoille syntyneitä kustannuksia laskentaan saa ilmoittaa (13 §:n 5 mom.)
- Esitys: Täsmennetään puoluelakiin, että tukena ei pidetä myöskään valtionosuuksia

Pääasialliset vaikutukset

- Ei vaikutuksia valtiontalouteen, koska muutokset ovat luonteeltaan nykytilaa tarkentavia. Opintokeskusten kustannuspohjaan on nykyisellään kuitenkin sisällytetty kustannuksia, joita ei ole tarkoitettu sinne voimassa olevan lain puitteissa. Yksikköhintalaskentaan ehdotettujen täsmennysten ja kustannusten ilmoittamisen korjaantumisen seurauksena arvioidaan, että opintokeskusten valtionosuuslaskennan pohjana olevat kustannukset pienentyvät jonkin verran ja näin ollen yksikköhinta alenee hieman.

- VTV:n edellytykset toteuttaa puoluerahoituksen valvontaa parantuisivat, kun koulutus- ja opintokerhotuen maksamisesta annettavasta tositteesta ja kirjanpidosta olisi nykyistä tarkempaa sääntelyä.

- Esityksen sisältämien täsmennysten, etenkin koskien yksikköhintalaskentaan ilmoitettavia kustannuksia, arvioidaan parantavan valtion taloudenpitoa. Valtionosuudet laskettaisiin entistä täsmällisemmän tietopohjan mukaisesti.

- Koulutus- ja opintokerhotuen maksaminen ei olisi nykytilaan nähden uusi tapa, mutta sopimuksen ja tositteen laatiminen olisi ainakin osalle opintokeskuksia uusi menettelytapa. Sopimuksen ja tositteen laatimisesta ei kuitenkaan arvioida syntyvän merkittävästi lisää hallinnollista työtä opintokeskuksille.